

Милејџа Аћимовић Ивков

ГРАД ОД РЕЧИ

Милован Марчетић, *Ташкенџ*,
Завод за уџбенике, Београд, 2006.

Развојни лук песника Милована Марчетића кретао се од апокалиптичких визија и изражајног минимализма, у првим књигама, до сасвим ангажованог реферисања о невеселој стварности на размеђи векова, и поетско-прозног обликовања коме је наративност била одређујућа стилска компонента. При чему је он у текстовима који су обликовани тако да се у њима уочи жанровски и стилски амалгам поезије и прозе, чини се, достигао највишу стваралачку меру. А такви су текстови, највећма, укључени у садржај његове књиге *Без имена, без лица*.

Међутим, једна песма у тој књизи од успостављеног и доследно спроведеног стилско-изражајног концепта видно је одступала. То је песма „Ташкент”. Њена ширира верзија коју је песник укључио у књигу *Рајџно осџрво*, такође је одступала од преовлађујућег садржаја и стила. Околност да је текст те нарастајуће песме своје место у Марчетићевом стваралачком опусу проналазио и утврђивао некако мимо и поред магистралног стваралачког правца, усмерила је и скоро одредила његову судбину. Тако да је ново објављивање те сада *дуђе џесме* постало изузетак од правила. Толики и такав да се по њему може, наново, одмеравати целокупни песников, иначе веома вредан, поетско-стваралачки учинак.

Овога пута ова је *дуға йесма* веома пажљиво и симетрично обликована као седмоделна целина чији су појединачни делови, такође, склопљени од по седам делова. Док тако обликовану поетску грађевину надсвођује завршна „Изводна песма”. Утиску о композиционој и структурној уцеловљености и доследности одлучно доприноси и чињеница да је *Ташкенӣ* испеван у симетричним осмерцима. Међутим, такав избор класичног метричког обрасца, у овом случају, није учињен зарад пуког конвенционалног одазива обавезујућој традицији. Марчетићев је осмерац динамички оживљен чак и хотимичним слоговним одступањима, померањима и варирањима. Он је и одабрани метрички образац, на одређен начин, семантизовао укључујући га у изградњу једног сложеног и препознатљивог, у себе затвореног, поетског концепта/света.

Поред формалне доследности, аналитичком погледу на садржински слој ове *дуђе* Марчетићеве песме лако ће се указати немиметичност као важна његова карактеристика. Име узбекистанског града из наслова књиге, није ни у каквој вези са аутономним градом од слова и снова који песник у њој обликује. Марчетићев је *Ташкенӣ* срећно одабрано име за, на изврстан начин, суматраистичко апстраховање предела одсутног савршенства. Као и повлашћивање и апсолутизовање оне моћи говора која је, у својој ритмичности и вишезначности, кадра да чара и да тако, сва од језика и у језику, можда одагна неминовност, али олакша и осмисли трајање. Једноставно: у *дуђој йесми* у којој непрестано „расте тесто речи” и у којој смо „предалеко од мимезе” разоткрива се и, истовремено, асоцијативно и симболично проговара „бескрај унутарњег”, док се, као мантра, као молитва, лајтмотивски самосвесно понавља слутња и жеља: „Само да се речи врате, да се опет дозивају.”

У тако исказаном очекивању указује се и на поетички хоризонт ове књиге. На настојање аутора да, крећући се стазом оних песника националног језика који су роморили и чарали, а такав је најпре Кодер, свој поетски израз обликује тако да он у себе упије подстицаје у њега уписане традиције од Лазе Костића до Васка Попе, али и да ритмички складно, звучно и значењски веома ефектно и модерно, испева властито осећање дисхармоније; поремећеног односа бића и света. Оног епохалног стања које је он раније, на другачији изражајни начин, у својим поетским и прозним текстовима већ тематизовао. Због тога се у усложњеном, каскадно слаповитом говору *Ташкенӣа*, у његовом необичном и чудноватом поетском свету који је саткан од снова и речи и у коме „место биља језик расте”, активирају и „речи завојите” – звучни корелати идеје о модерном парадоксу судбине поезије и песника. Уосталом, парадокс је у овом кохерентном скупу поетских текстова често коришћено стилско средство: „ко крилатом ћутњом влада / свим речима господари”.

Стварање потпуно измаштаног града од речи омогућено је и самосвесним посезањем за сензибилитетом или појединим поетичким чиниоцима *једноставних облика* басме и бајке, најпре. Опседнутост брујем, чарањем речима, њиховом нестандартном комуникативном (*поетском*) функцијом, као и увођењем у поетски опис чудноватих, фантастичких слика и призора: „Светлост сечем у кубусе / па око њих кућу зидам”, које проширују асоцијативно поље поетског текста и значење му управљају према неким особинама бајке, додатно овај звучни скуп (рој) поетских текстова одваја од предметног света и утврђује га у подручју чисто вербалних творевина. У ону област у којој су текстовни чиниоци самосврховито претпостављени свакој сродности и сличности са искуствено познатим. И у томе је изражена особитост, али и одређена прикраћеност ове поетске књиге.

Наиме, перманентно, концентрично ширење тог унутарњег језичког поља као и учестала употреба неких лексема, синтагми, мотива, довела је, у појединим деловима, овај поетски говор на ивицу недовољно мотивисаног понављања. Односно до ларпурлартистичког: на себе ослоњеног и себи окренутог поетског обликовања.

На другој страни структурна сложеност и садржинска усмереност на оне састојке који могу да овом поетском говору омогуће изразиту сугестивност и симболичко богаство, учинили су да се у књизи јасно распознају, и утолико разликују, они делови који су саткани од чисте језичке пређе („Ромори и тишине”) од оних који садрже елементе наративности и одређеног веризма у поступку, какви су: „Преписка” и „Левитација”. У овој језички динамичној Марчетићевој поетској књизи, њена почетна и завршна певања стоје једни према другима у односу одређеног подстицајног супростављања. Опозитности која омогућава читаоцу изразитије задовољство у тексту. Уосталом, поетске епистоле у завршним страницама књиге свог неперсонализованог адресата препознају баш у радозналом читаоцу: „А можда си и ти врата од Ташкента / можда су ти брава уста / и кључ осмех оног што је / до тих врата тек доспео. // Још да само тебе неко / пред вратима тим пронађе / и да речју једном само / твоје речи све откључа.”

И управо је у том дијалектичком односу садржана и значењска квинтестенција овог сложеног и успелог певања. Његова вршна тачка, Ташкент, као симбол надређености поетског над другим говорима, активира се и зрачи баш у тој подстицајној међузависности. У реакцији која подстиче спој песникових и читаочевих интенција, а све то у заштићеној опни сликовитог и звучног језика.

Активирајући бројна могућа асоцијативна поља око текста: од оних који долазе из подручја традиције и фолклора (реч која може да откључа „твоје речи све” јесте митски расковник), до оних која су у одређеној мери ослоњена на савременост, ово Марчетићево певање,

кроз које ваља читалачки пролазити „кроз обруче сваког слова”, посведочује да је у његовом случају стваралачко-поетичка промена могућа и, при том, изразито вредна. Односно, да је он ову своју поетску звучну кућу устројио тако да она још једном потврди и афирмише вредност и издвојеност поетског начина доживљавања и обликовања говора и света. Јер читање, посебно оваквих песничких књига у којима „пуно чујемо”, јесте, заправо, један од видова садржајнијег и бољег начина постојања.